

Башкорт теле йылды сиктәрендә узғарылған сарапарға методик күрһәтмәләр

1. Дөйөм положение

1.1. «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойошмаларының халық-ара берлегенең Башкорт теле йылдың үткәреү тураһындағы инициативаһы (артабан-Инициатива) Башкортостан Республикаһы Башлығы Р.Ф.Хәбиров тарафынан хуплау тапты һәм Башкортостан Республикаһында, Рәсәй Федерацияһының башкорттар күпләп йәшәгән субъектарында бойомфа ашырыла.

1.2. Инициативаның төп максаты – башкорт телен популярлаштыру һәм республикала һәм башкорттар күпләп йәшәгән төбәктәрҙә уны уқытыу шарттарын төрлө кимәлдә якшыртыу, шулай ук Башкортостан Республикаһында башкорт теленең дәүләт теле буларак кулланыу даирәһен киңәйтеү.

1.3. Инициативаның бурыстары:

- Инициативаны үткәреү буйынса ойоштороу комитеты булдырыу, шулай ук территориаль берәмектәрҙә сарапарзы тормошка ашырыу буйынса командалар туплау (район, җала, республика һәм башкалар);

- Башкорт теле йылдың үткәреү сиктәрендә территориаль берәмектәрҙә тормошка ашырыласак сарапар планын төзөү һәм раҫлау (район, җала, республика һәм башкалар);

- заманса методикалар әзерләү һәм улар нигезендә башкорт телен үз аллы өйрәнеү, шул исәптән экспресс-өйрәнеү буйынса төрлө йәштәгеләр өсөн әсбаптар булдырыу;

- территориаль берәмектәрҙә яңы мәзәни һәм белем биреү мәгариф майҙансыҡтары булдырыу һәм булғандарын үстерепеү (район, җала, республика һәм башкалар);

- Башкортостан Республикаһында һәм башка төбәктәрҙә башкорт мәзәниәтен һаҡлау һәм үстерепеү, уны популярлаштыруу;

- башкорт телен дәүләт теле буларак популярлаштыруу, уның төрлө сарапарзы тормошка ашырыу сиктәрендә кулланыу даирәһен киңәйтеү;

- Инициативаны тормошка ашырыуга әүзәм граждандарзы, муниципаль һәм дәүләт хөзмәткәрҙәрен, йәмәғәт эшмәкәрҙәрен һәм башка билдәле шәхестәрзе йәлеп итеү;

- балалар баксаларында һәм мәктәптәрҙә белем биреү процессын оптималләштереү аша башкорт телен туған тел буларак йәштәр, балалар һәм ата-әсәләр араһында популярлаштыруу, шулай ук башкорт телен уқытыу буйынса башка төрлө майҙансыҡтар булдырыу;

- халық педагогикаһы нигезендә территориаль (ауыл, район, җала) халық йолаларын, уқытыу һәм тәрбиә биреү традицияларын тергезеү;

- Башкорт теле йылды сиктәрендә проектты һөзөмтәле тормошка ашырыу буйынса район һәм җала җоролтайҙары араһында конкурс үткәреү.

2. Башкорт төле йылын үткәреү этаптары һәм вакыты

- 2.1. Башкорт төле йылы 2020 йылдың ғинуарынан алыш декабргә тиклем үткәрелә.
- 2.2. Башкорт төле йылына 2020 йылдың 14 декабрендә йомғак яхала.

3. Ойоштороусылар һәм эш органдары

3.1. Башкорт төле йылы сиктәрендә ойошторолған сараларзың координаторы һәм консультанты булып «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойошмаларының халық-ара берлеге тора.

3.2. Башкорт төле йылын ойоштороусылар – «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойошмаларының халық-ара берлеге, Башкортостан Республикаһы Башлығы Хакимиәте, Башкортостан Республикаһы Хөкүмәте, муниципаль район һәм җала округтары хакимиәттәре, территориаль королтайзар, башка йәмәғәт ойошмалары, ижади берләшмәләр.

3.3. Башкорт төле йылы сиктәрендәге сараларзы тормошка ашырыу өсөн Башкортостан Республикаһының муниципаль райондары һәм җала округтары хакимиәте җарамағында ойоштороу комитеты төзөргә, Башкорт төле йылын үткәреү, уның максаттарын һәм бурыстарын аңлатыу тураһында Положение әзерләргә тәжидим ителә.

3.4. Башкорт төле йылын ойоштороу һәм үткәреү өсөн территориаль берәмектәрзә муниципаль район һәм җала округы хакимиәттәре, территориаль королтайзар яуаплы.

3.5. Территорияларза үткәрелгән саралар тураһында мәглүмәт район һәм җала королтайзарының Бэйләнештә социаль селтәрендәге аккаунтында (булмаған осракта, уны булдырыу мотлак) маҳсус қулланылған хәштегтар #королтай #курултай #годбашкирскогоязыка #башкорттелефонны #кала(район)исеме #сараның йүнәлеше (темаһы) атамаһы (1-се таблицаның 4-се бағанаһына ярапшы) аша яктыртыла. Территориаль королтайзарзың аккаунттарында «Башкорт төле йылы – 2020» тип аталған айырым бит булдырырға тәжидим ителә.

4. Башкорт төле йылын үткәреү тәртибе

4.1. Башкорт төле йылы сиктәрендә муниципаль район һәм җала округтарында, Рәсәй Федерацияһы субъекттарының башкорттар күпләп йәшәгән тәбәктәрендә түбәндәгә йүнәлештәр буйынса саралар узғарырға тәжидим ителә:

1-се таблица

Ай (этап старты)	Айзарзың тематик йүнәлештәре	Тәкдим ителгән саралар (район һәм қалаларза тормошка ашырыу өсөн)	Хәштег
Финуар, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – дәүләт теле	<p>Ойоштороу мәсьәләләре: концепцияны, программаларзы, пландарзы, положениене раслау.</p> <p>Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтайзарзың аккаунттарын булдырыу.</p> <p>Аккаунт сиктәрендә башкорт телен өйрәнеү торопон баһалау буйынса horay алыш ойоштороу (horauзы һәр район үз аллы найлай).</p> <p>Башкорт телендә йыйылыштар, ултырыштар, сығыштар эстафетаһына старт биреү (район хакимиәтендә, ауыл советтарында).</p> <p>Башкорт телендә баннерҙар, социаль реклама әзерләү.</p> <p>БР дәүләт телдәрендә мәғлүмәти алтакталарзы анализлау.</p> <p>Башкорт телендәге алтакталарза грамматик хаталарзы асыклау һәм төзәтеү эшен ойоштороу (хаталар өстөндә эш).</p> <p>Территориаль вакытлы матбуғатта «Башкорт теле йылы» рубрикаһын булдырыу һәм алыш барыу.</p>	#дәүләт
Февраль, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – заманса тел	<p>Тел белеүселәр менән социаль селтәрзәр, скайп аша аралашыу, онлайн-дәрестәр, баттлдар, блогерзарзы өйрәтеү.</p> <p>Интернет селтәрендә башкорт телендә конкурстар, флешмобтар, көнүзәк темаларға уйындар ойоштороу.</p> <p>Башкорт телендә видеоканалдар, интернет-контент булдырыу, мәктәп, район кимәлендә балалар өсөн ин якшы башкортса видеоблог конкурсы ойоштороу.</p>	#интерактив
Март, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – ғайлә теле	«Өлгөлө башкорт ғайләһе» район (кала) конкурсын ойоштороу.	#ғайлә
Апрель, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – әсә теле	<p>Саралар З кимәлдә үткәрелә:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Балалар баксалары. 2.Мәктәптәр. 3.Урта махсус белем биреү һәм югары укуу йорттары. <ul style="list-style-type: none"> – Ин якшы ауыл башкорт балалар баксаһы (төркөмө); ин якшы җала башкорт балалар баксаһы (теркөмө) конкурстары, – Балалар баксаларында конкурстар (әкиәт терапияһы). 	#әсә

		<ul style="list-style-type: none"> – Мәктәп конкурсы. – Студенттар араһында конкурс (туған телдә имтихан тапшырыу мөмкінлеге (урта маҳсус белем биреү һәм юғары уқыу йорттары). – Мәктәпкәсә һәм дейәм белем биреү учреждениеларында «Без башкортса һөйләшбәз» акцияны. – Әзәби уқыузыар, конкурстар, квестар (Бабич, Бикбай, Фарипов уқыузыары h.б.). 	
Май, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – еңеүселәр теле	<ul style="list-style-type: none"> – Туған телдә саралар үткәреү, шулай ук тематик конкурстар. – Бөйөк Еңеүгә бағышланған саралар. – Яугир-шайморатовсыларзың иң якшы шәжәрәһенә конкурс. 	#9май
Июнь, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – халық теле	<p>Фольклор үз эсенә құп төрлө жанрзарзы ала: әкиәттәр, мәкәлдәр, әйтемдәр, йырзар, йомактар, һанашмактар, һынамыштар h.б. Фольклорзы өйрәнеү төбәктә йәшәүсе халықтың традициялары, мәзәниәте, тарихы, тормош-көнкүреше тураында белешмә бирә. Тел өйрәнеүзен иң емешле ысулы тип һанала (айырыуса балалар баксаларында һәм мәктәптәрзә).</p> <ul style="list-style-type: none"> – Төбәк фольклорын өйрәнеү, тыуған якты өйрәнеүселәр конкурсы (шул исәптән – балалар араһында). – Конкурстар үткәреү, ырыузыарзы, шәжәрәләрзә өйрәнеү. – Халық уйындарын өйрәнеү һәм популярлаштыру. – Этник спорт төрзәре буйынса саралар, ярыштар. – Тизәйткестәр, йомактар h.б. һөйләү буйынса конкурстар. – Китапханасылар өсөн семинарзар, китап уқысылар менән осрашуызар. – Бөтә донъя башкорттары королтайының 25 йыллығына арналған саралар. 	#фольклор
Июль 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – дүсlyк теле	<p>Халық тарафынан туған тел әүзэм кулланылбын өсөн мауыктырғыс даирә булдырыу. Башкорт телен белеү эшлекле файза килтерергә тейеш.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Дәүләт телдәрендә иғландар, документация алып барыу. – Мәктәп уқысылары өсөн йәйге тел курсары. – Башкортса йәйге лагерзар. – Мәктәптәрзә кисәләр. 	#дүсlyк

		<ul style="list-style-type: none"> – Тематик экскурсиялар, шул исәптән РФ субъекттарынан килгән уқыусылар өсөн (дүс райондар катнашлығында). 	
Август 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – юлдаш теле	<ul style="list-style-type: none"> – Туған телдә телетапшырыуҙар һәм фильмдар карау. – Радиотапшырыуҙар, подкастар, аудиокитаптар (таратыу, презентация). – Билдәле шәхестәр, ижади төркөмдәр катнашлығында телекиноузыштар ойоштороу. 	#юлдаш
Сентябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – ижад теле	<ul style="list-style-type: none"> – Ижади түңәрәктәр аша телде өйрәнеү. – Мәзәнипоходтар ойоштороу. – Һәүәсәкәр театрҙар (түңәрәктәр) булдырыу. – Спектаклдәр трансляцияны. – Балалар өсөн йәкшәмбә мәктәптәре (клубтар) асыу. – Өлкәндәр өсөн киске мәктәптәр (клубтар) асыу. – Шағирҙар, языусылар менән осрашыуҙар, әзәби кисәләр ойоштороу. – Вакытлы матбуғатка язылыу кампанияны. 	#ижад
Октябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – тарих теле	<ul style="list-style-type: none"> – Тел һәм тарих. – Тыуған якты өйрәнеү музейҙарында дәрестәр, экскурсиялар ойоштороу һәм үткәреү. – «Мин – төнъяк амуры варисы» проекты (конкурсында) катнашуу. – Райондарза билдәле шәхестәрҙен исемен мәнгеләштереү. – Әзәби кисәләр. 	#тарих
Ноябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – мондо тел	<p>Музыка – ул тел атмосфераһына сумыу сараһы, телде төрлө урында өйрәнеү мөмкинлеге бирә.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Район кимәлендә балалар йырҙары интернет-конкурстары. – «Йырлы ауыл» сиктәрендә конкурс. – «Минең тыуған яғымдың ин матур бишек йырҙары» конкурсы. – Ижади конкурстар («Һәүәсәкәр балалар композиторы», «Һәүәсәкәр композитор»). – Мәктәпкәсә йәштәге балалар араһында район кимәлендә музыкаль конкурс («Тамыр» телеканалының «Сулпылар» тапшыруы сиктәрендә йәки үз конкурстары). 	#музыка
Декабрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – рух теле	Йомғак яһау	#рух

4.2. Муниципаль район һәм җала округтары йүнәлештәр һәм темалар йөкмәткеһен һақлап, саралар форматын үзгәртергә, үз проекттарын ойошторорға хокуклы. Тематик йүнәлештәр буйынса сараларзы 2020 йыл дауамында үткәрергә тәждим ителә.

4.3. Башкорт төле йылын ойоштороу буйынса муниципаль район һәм җала округтарының Положениеһына ярашлы, муниципаль район һәм җала округтары районда (жалала) Башкорт төле йылына үз аллы йомғак яһай, район конкурстарында, сараларында әүзәм җатнашыусыларзы һәм еңеүселәрзе билдәләй.

4.4. Республика һәм төбәк-ара кимәлдәге саралар айырым Положениеларға ярашлы үткәрелә.

5. Башкорт төле йылын һөзөмтәле үткәреү буйынса муниципаль район һәм җала округтары хакимиәттәре, территориаль королтайзар эшмәкәрлеген баһалау.

5.1. Муниципаль район һәм җала округтары хакимиәттәренең, территориаль королтайзарзың Башкорт төле йылы сиктәрендә эшмәкәрлеге, сараларзы ойоштороу һөзөмтәһе район/җала королтайзарының Бәйләнештә селтәрендә аккаунттарында күйүлған мәғлүмәткә ярашлы ғына баһалана.

5.2. Һәр сара социаль селтәрзәге аккаунтта фото һәм видеоматериалдар аша дәлилләнергә тейеш.

5.3. Һәр язмала сараның вакыты, үткәрелгән урыны, географияһы, җатнашыусылар һаны, әгәр булна – сара тураһында положение йәки документ тураһында мәғлүмәт күйүлүрға тейеш.

5.4. Кин мәғлүмәт сараларында анык районда (жалала) үткән сара тураһында донъя күргән мәғлүмәт тә (репост, текстты күйүү h.b.) королтай аккаунтында күйүлған һәм айырым хәштегтар менән билдәләнгән осракта ғына исәпкә алына.

5.5. Баһалау өсөн «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгрессы)» йәмәғәт ойошмаларының халык-ара берлеге Башкарма комитетының мәғариф, фән һәм башкорт телен һәм әзәбиәтен үстереү комиссияһы җарамағындағы жюри яуаплы. Жюри составы Комиссия тарафынан раҫлана.

5.6. Баһа түбәндәге талаптар нигезендә күйүла:

2-се таблица

№	Критерийзар	Баһалау сиктәре	Баһалау тәртибе
1.	Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтайзарзың үз аккаунты булыуы	0 балдан 5 балға тиклем	Аккаунт булдырыу айы: ғинуар (йәки быға тиклем дә бар) – 5 балл февраль – 4, апрель -2, май- 1, июнь йә һуңырак – 0 балл.

2.	Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтай төркөмөндә Башкорт теле йылына арналған айырым бит булыуы	0/1	Бар- 1. Юк – 0.
3.	Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтай төркөмөндәhoraулама ойоштороу (финуар hәм декабрь айзарында). Мәсәлән: Бөгөн милли ихтыяжығызы тормошкагашырыу мөмкинлегенән тәнәфәтнегезме (телде өйрәнеү, мәзәниәт h.б.)	0 балдан 7 балға тиклем	Finuar айында horaулама – 1. Horaулама декабрь айында – 1. Күрһәткестәрзен якшырыуы-5, - насарайыуы – 0, - үзгәрешең -1. Юк – 0
4.	Хәштегтарзы дөрөс кулланыу	0/1	Йыл дауамындағы баһмалар баһалана
5.	Тематик хәштег hәм йүнәлештәр буйынса саралар һаны	Йыл hөзөмтәләре буйынса сараларзың дәйем һаны	Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
6.	Сараларза катнашысыларзың һаны (халыкты йәлеп итеү буйынса, аккаунттағы баһмалар/документтар нигезендә)	0 балдан 5 балға тиклем	10 % кәмерәк - 0 балл. 10% - 1 балл. 30 % -2 балл. 40% -3 балл. 50 % - 4 балл. 70% hәм югарырақ – 5 балл.
7.	Урындарза терминология комиссиялары эшен ойоштороу. Территориаль королтайзарзың социаль селтәрзәге аккаунтында айырым фотоальбом булдырылыуы тәждиим ителә.	0/1 Эш сифатын баһалау (куйылған фотолар нигезендә) – 5 балға тиклем	Бар - 1, Юк – 0, Эш сифаты – 5 балға тиклем

8.	Район һәм җала мәктәптәрендә башкорт телен туған тел буларак һайлаған балаларзың процент һаны артыуы *.	0 балдан 3 балға тиклем	Үсеше – 3 балл. Үзгәрешһеҙ – 1 балл. Кәмеүе – 0 балл.
9.	Дәйәм белем биреү ойошмаларында башкорт телен дәүләт теле буларак уқыған балаларзың һаны*	0 балдан 3 балға тиклем	Үсеше – 3 балл, Үзгәрешһеҙ – 1 балл, Кәмеүе – 0 балл
10.	Территориаль королтайзар янында ата-әсәләр комиссиялары эшен ойоштороу (эш сифаты баһалана)	0/5	Һәр район/җала шәхсән баһалана
11.	Дәүләт башкорт телендә кәңәшмәләр үткәреү (район кимәлендә, ауыл советы кимәлендә, сыйыштар ғына)	Иң югары балл - 10	Һәр район/җала шәхсән баһалана
12.	Мәктәпкәсә дәйәм белем биреү ойошмаларында башкорт телендә уқытыу һәм тәрбиә биреү буйынса яңы төркөмдәр иçәбе буйынса*	1 төркөм – 10 балл 1 балалар баксаһы – 50 балл	
13.	Социаль селтәрзәрзә территориаль королтайзарзың аккаунтарында теркәлгән катнашыусылар һаны (аккаунттарза теркәлгән катнашыусыларға социаль селтәрзәрзә БДБК төркөмдәренә инеүзәрен тәжидим итергә) @kurultaibashkir Инстаграм https://www.facebook.com/groups/kurultaibashkir	0 балдан 20 балға тиклем	100-ән кәм – 0 балл 500-зән артык – 1 балл 1000-дән артык – 10 балл 2000-дән артык – 15 балл 5000-дән артык – 20 балл
14.	Аккаунттың әүзәмлеге	0 балдан 5 балға тиклем	Аккаунт статистикаһына ярашлы шәхсән баһалана
15.	Тыуған якты өйрәнеүселәр конкурсын үткәреү (катнашыусыларзың эштәре менән, документаль рәүештә раслана)	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсән баһалана
16.	Мәктәп укуусылары араһында ырыу/шәжәрә өйрәнеү буйынса конкурс үткәреү	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсән баһалана

17.	Башкорт телендә үзенсәлекле интернет-контент булдырыу	0 балдан 10 балға тиклем	Аккаунттағы һылтанмаларға ярашлы шәхсән баһалана
18.	Район кимәлендә иң якшы ауыл балалар баксаһы (төркөмө) конкурсы үткәреу (иң якшы кала башкорт балалар баксаһы(төркөмө)	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсән баһалана
19.	Иң якшы яугир-шайморатовсылар шәжәрәһе конкурсын үткәреу	0/1	Бар – 1, Юк - 0
20.	Башкорт телен өйрәнеү буйынса йәкшәмбәе курстары (клубтары) ойоштороу		Юк – 0 Бар – 1 балл (һәр группа, курс өсөн – 10 балл)
21.	Башкорт телен өйрәнеү буйынса мәктәп укуусылары өсөн йәйге курстар (түңәрәктәр) ойоштороу		Юк – 0 Бар – 1 балл (һәр группа, курс өсөн – 10 балл)
22.	Ауыл һәм талаларза һәүәскәр театрзар ойоштороу (балалар һәм ололар өсөн)	1 театр (түңәрәк) – 5 балл. 1 постановка - 1 балл.	
23.	«Мин – төньяк амуры варисы» проектында (конкурсында) катнашыу	1 катнашыусы - 1 балл	
24.	Музыкаль (интернет) конкурстар ойоштороу	0 балдан 5 балға тиклем	Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
25.	Уникаль тәжрибә		Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1

			сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
26.	Йыл дауамында бөтә тематик йүнәлештәр буйынса һөзөмтәле саралар үткәреү	0 балдан 10 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарга ярашлы шәхсән баһалана
*- <i>БР Мәгариф министрлығының статистик мәглүмәте нигезендә сағыштырмаса (декабрь, 2019/ноябрь, 2020) баһалана</i>			

- 5.7. Ойоштороусылар баһа өсөн өстәмә талаптар индерергә хокуклы
 5.8. Еңеүселәр 2020 йылдың 10 декабренә тиклем билдәләнергә тейеш.
 5.9. Башкорт теле йылышына йомғак 2020 йылдың 14 декабрендә янала.
 5.10. Башкорт теле йылышының берзәм логотибын кулланыу тәждим ителә (кушымтала).

6. Башкорт теле йылышының йомғаклау өсөн номинациялар

6.1. Жюри

- муниципаль район округтары хакимиәттәре араһында;
- қала округтары хакимиәттәре араһында;
- район башкорттары королтайҙары араһында;
- қала башкорттары королтайҙары араһында;
- Рәсәй Федерацияны субъекттары (калалары) башкорт йәмәғәт ойошмалары араһында;
- журналистар араһында

Башкорт теле йылышының тематик йүнәлештәренә ярашлы номинациялар буйынса еңеүселәрзә билдәләй.

6.2. Жюри өстәмә номинациялар индерергә хокуклы.